

คู่มือดำเนินงานบ้านสวย สุขภาพดี ซีวีมีสุข ตำบลเกษตรวิสัย ปี 2561

หลักการและแนวคิด

บ้านหรือที่พักอาศัยถือเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นสถานที่ที่ประชาชนใช้ในการอยู่อาศัย และทำกิจกรรมต่างๆ ของบุคคลในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัจจุบันวิถีชีวิตและสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การทำงานที่รีบเร่งแข่งกับเวลา ทำให้ประชาชนละเลยต่อสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว และไม่มีการจัดการดูแลที่พักอาศัยที่เหมาะสม โดยเฉพาะในเรื่องของการสุขาภิบาลขั้นพื้นฐานในครัวเรือน เช่น ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การปรุง-ประกอบอาหารที่ถูกสุขลักษณะ น้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดและเพียงพอ การจัดการมูลฝอย น้ำเสีย รวมทั้งสัตว์และแมลงพาหะนำโรค หรือละเลยการสร้างพฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคลที่ดีของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ก็อาจส่งผลให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคระบบทางเดินอาหารที่มีอาหารและน้ำเป็นสื่อ ไวรัสตับอักเสบ โรคไข้เลือดออก เป็นต้น โรคต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ โดยการจัดการด้านการสุขาภิบาลที่พักอาศัย การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม และการปรับปรุงพฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคลให้ถูกต้องและเหมาะสม จะเห็นได้ว่า การที่จะพัฒนาเมืองให้สะอาด รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี และลดอัตราการเจ็บป่วยอันเนื่องจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ควรจะเริ่มต้นจาก “บ้าน” ซึ่งไม่เฉพาะเจ้าของบ้านเท่านั้นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านให้สะอาด สมาชิกทุกคนในบ้านควรมีส่วนร่วมดำเนินการและรับผิดชอบร่วมกัน และขยายผลไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดจิตสำนึก สาธารณะร่วมรับผิดชอบ แก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งจากภาคประชาชน และหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

ชุมชนตำบลเกษตรวิสัยจึงร่วมมือ กับโรงพยาบาลเกษตรวิสัย องค์การบริหารส่วนตำบลเกษตรวิสัย เทศบาลตำบลเกษตรวิสัย จึงได้จัดทำโครงการบ้านสวย สุขภาพดี ซีวีมีสุข โดยได้รับงบประมาณการสนับสนุนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นทั้งสองหน่วยงาน

นิยามศัพท์/ความหมาย

บ้าน หมายถึง สิ่งปลูกสร้างสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย, บริเวณที่เรือนตั้งอยู่, โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งมีเจ้าบ้านครอบครอง และหมายความรวมถึง แพรหรือเรือซึ่งจอดเป็นประจํา และใช้เป็นที่อยู่ประจำ หรือสถานที่หรือพาหนะอื่นซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยประจําได้ด้วย (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

ที่อยู่อาศัย หมายถึง อาคารบ้านเรือน รวมถึงตึก โรง และแพที่มนุษย์จัดสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยทั้งกลางวันและกลางคืน ภายในที่อยู่อาศัยประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการมีทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสบายอุปกรณ์และสิ่งที่ใช้สอยที่จำเป็นตามความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ และความเป็นอยู่ที่ดีงามทั้งส่วนตัวและครอบครัวของผู้พักอาศัย

การสุขาภิบาลที่อยู่อาศัย หมายถึง การจัดการและควบคุมดูแลที่อยู่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ โดยจัดการให้ได้ตามความต้องการขั้นมูลฐานทั้งทางร่างกาย จิตใจ และจัดให้ปลอดภัยจากการเกิดอุบัติเหตุและการเกิดโรคระบาดในผู้พักอาศัยหรือผู้มาใช้บริการด้วย

พฤติกรรมอนามัย หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่มนุษย์กระทำ หรือแสดงออกทางร่างกายเกี่ยวกับสุขภาพซึ่งการกระทำนั้นมีทั้งสิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนโดยบุคคลอื่น และสิ่งที่เกิดขึ้นภายในบุคคลสังเกตโดยตรงไม่ได้ หรืออาจเป็นพฤติกรรมล่าช้าคือบุคคลไม่ได้ปฏิบัติทันที แต่คาดว่าจะปฏิบัติในโอกาสต่อไปเพื่อให้สามารถมีชีวิตและมีสุขภาพที่ดี (Harris and Guten,1979:17-19)

พฤติกรรมอนามัย หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามในขณะที่ยังมีสุขภาพดี ไม่มีอาการของโรค ด้วยมีความเชื่อว่าจะทำให้สุขภาพดี และมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันไม่ให้เป็นโรค (kas&Cobb,1966:246)

สุขวิทยาส่วนบุคคล หมายถึง เรื่องที่ว่าด้วยการดูแล ดูแลปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงไม่เป็นโรคและมี

การปฏิบัติตนให้อยู่ในสภาวะที่ปลอดภัย ซึ่งรวมทั้งการป้องกัน การแพร่กระจายของเชื้อโรคทั้งจากตนเองไปสู่ผู้อื่น และการรับเอาเชื้อโรค สิ่งปนเปื้อนจากภายนอกมาสู่ตัวเรา ทั้งทางตรงและทางอ้อม

สุขภาพดี ซีวีมีสุข หมายถึง บุคคลในครอบครัว มีการล้างมือที่ถูกวิธีด้วย วิธี 7 ขั้นตอน/มีการปลูกผักปลอดสารพิษ ไม่ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง และโรคไข้เลือดออก

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ลดอัตราป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงและโรคไข้เลือดออกในชุมชน
2. เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาและทำความสะอาดบ้านตามหลักสุขาภิบาล
3. เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสุขอนามัยในครัวเรือนที่ถูกต้อง
4. เพื่อสร้างความตระหนักให้ประชาชนมีความเอาใจใส่ต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี

ประโยชน์ของการดำเนินงานโครงการ

1. ลดอัตราป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงลดลงร้อยละ 20
2. ลดอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกลดลงร้อยละ 20 จากค่ามัธยฐานย้อนหลัง 5 ปี
3. มีสภาพแวดล้อมที่ดีในชุมชน ที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ
4. บุคคล/ครัวเรือน/ชุมชนมีสุขอนามัยที่ดีในเรื่องสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคล

วิธีการดำเนินงาน

1. รับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน/หมู่บ้าน
2. ประชุมชี้แจงโครงการแก่กลุ่มเป้าหมาย
3. สำรวจพฤติกรรมความรอบรู้ด้านสุขภาพ/พฤติกรรมสุขอนามัยส่วนบุคคลก่อน-หลังโครงการ
4. อบรม อสค./การจัดการด้านสุขาภิบาลที่พักอาศัย
5. ส่งเสริมให้ชุมชนติดตั้งอ่างล้างมือในครัวเรือนตามหลักสุขาภิบาล
6. ส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ
7. พัฒนาครัวเรือนต้นแบบบ้านสวย สุขภาพดี ซีวีมีสุขในแต่ละชุมชน

การล้างมือ วิธีที่ถูกต้อง 7 ขั้นตอนต่อไปนี้

1. **ฝ่ามือถูฝ่ามือ** เริ่มต้นการล้างมือง่ายๆ ด้วยการถูข้อมือขึ้นมาเล็กน้อยพอขึ้นพอง ก่อนนำฝ่ามือทั้งสองข้างประกบกันและถูให้ทั่ว จนรู้สึกสะอาด
2. **ฝ่ามือถูหลังมือ** ปาดฟองสบู่มาที่หลังมือ แล้วล้างมือต่อโดยใช้ฝ่ามือถูหลังมือและข้อมือให้สะอาด จากนั้นสลับข้าง วิธีนี้จะทำให้ฝ่ามือเช็ดบริเวณหลังมือที่เรามักลืมกันไป
3. **ประกบฝ่ามือถูข้อมือ** พลิกมือกลับมาประกบกัน ก่อนจะล้างมือให้สะอาดด้วยการถูข้อมือด้วยสบู่ให้สะอาดหมดจด
4. **ฝ่ามือขัดหลังนิ้ว** กำกำปั้นข้างหนึ่งขึ้นล้างมือต่อ โดยใช้ฝ่ามืออีกข้างหนึ่งขัดบริเวณหลังนิ้ว สลับข้างทำแบบเดียวกัน จนรู้สึกว่ามีมือสะอาด
5. **ถูนิ้วหัวแม่มือ** ถูนิ้วหัวแม่มือก่อนใช้ฝ่ามืออีกข้างกำรอบแล้วหมุนวนด้วยฟองสบู่เป็นวงกลม ทำให้สะอาดทั้งสองด้าน
6. **ขัดฝ่ามือด้วยปลายนิ้ว** แบมือข้างหนึ่ง แล้วใช้ปลายนิ้วมืออีกข้างขัดฟองสบู่ตามแนวขวางจนทั่ว แล้วสลับข้างทำวิธีเดียวกัน
7. **ถูรอบข้อมือ** กำมือรอบข้อมือข้างหนึ่ง แล้วถูวนไปรอบๆ จากนั้นเปลี่ยนข้าง ทำเช่นเดียวกัน วิธีนี้จะช่วยให้ข้อมือสะอาด

ล้างมือถูกวิธี **7** ขั้นตอน

เพื่อมือสะอาด ลดโอกาสที่อาจนำไปสู่โรคต่างๆ

1 ฝ่ามือถูกัน

2 ฝ่ามือถูหลังมือ และนิ้วถูขอกัน

3 ฝ่ามือถูฝ่ามือ และนิ้วถูขอกัน

4 หลังนิ้วมือถูฝ่ามือ

5 ถูนิ้วหัวแม่มือโดยรอบ ด้วยฝ่ามือ

6 ปลายนิ้วมือ ถูขวางฝ่ามือ

7 ถูรอบข้อมือ

แนวทางการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช(ยาฆ่าแมลง)

การเลือกใช้และการเลือกซื้อสาร

1. เลือกใช้สารชนิดที่ถูกต้องกับชนิดของศัตรูพืช เฉพาะกรณีที่เป็นในปริมาณที่เพียงพอต่อการใช้ในแต่ละครั้ง
2. ภาชนะที่บรรจุไม่แตกหรือรั่ว มีฝาปิดมิดชิด มีฉลากถูกต้องชัดเจน ประกอบด้วยชื่อเคมี ชื่อสามัญของสารออกฤทธิ์ และชื่อการค้า ระบุปริมาณของสารออกฤทธิ์และสารอื่นๆ ที่ผสม ชื่อผู้ผลิตและแหล่งผลิต วันหมดอายุ (ถ้ามี) หรือวันผลิต คำอธิบาย ประโยชน์ วิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน คำอธิบายอาการเกิดพิษ การแก้พิษเบื้องต้นและคำแนะนำสำหรับแพทย์

ข้อปฏิบัติในการใช้สาร

1. ก่อนใช้อ่านฉลากโดยตลอดให้เข้าใจอย่างละเอียดถูกต้องและปฏิบัติตามคำแนะนำโดยเคร่งครัด ไม่ใช้เกินอัตราที่กำหนด และห้ามผสมสารตั้งแต่ 1 ชนิดขึ้นไปในการพ่นครั้งเดียว ยกเว้นกรณีคำแนะนำให้ใช้
2. ตรวจสอบชิ้นส่วนสำคัญของเครื่องพ่นสาร ดูการรั่วซึมของเครื่อง สายยาง รอยต่อ และประเก็นต่างๆ หากพบให้ทำการซ่อมแซมหรือเปลี่ยนส่วนที่ชำรุดทันที
3. สวมใส่ชุดป้องกันสาร ได้แก่ เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว รองเท้าบู๊ทยาง ถุงมือยาง แว่นตา หน้ากากให้มิดชิด เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้สารถูกผิวหนัง เข้าตาหรือหายใจเข้าไป
4. จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น ตรวจสอบตามอัตราส่วนที่ฉลากแนะนำโดยใช้ถ้วยตวงหรือช้อน การผสมควรทำอย่างระมัดระวังอย่าใช้มือผสมให้ใช้ไม้กวนหรือคลุกให้เข้ากัน
5. ขณะฉีดพ่นควรอยู่เหนือลมเสมอ หยุดพักเมื่อลมแรงหรือมีลมหวน และควรพ่นสารในตอนเช้าหรือตอนเย็น
6. อย่าสูบบุหรี่หรือดื่มน้ำหรือรับประทานอาหารขณะใช้สาร
7. อย่าใช้ปากเปิดขวดหรือเป่าดูสิ่งอุดตันที่หัวฉีด ควรทำความสะอาดด้วยแปรงอ่อนๆ หรือต้นหญ้า
8. ระวังไม่ให้ละอองสารปลิวเข้าหาตัวและถูกคน สัตว์เลี้ยง บ้านเรือน อาหารและเครื่องใช้ของผู้ที่อยู่ข้างเคียง
9. ในขณะที่ทำงานหากร่างกายเปื้อนสารต้องรีบล้างน้ำและฟอกสบู่ให้สะอาดทันที ก่อนที่สารจะซึมเข้าสู่ร่างกาย
10. สารที่ผสมเป็นสารละลายแล้วไม่ได้ใช้ ไม่ควรเก็บไว้ใช้อีก ควรฉีดพ่นให้หมดทุกครั้งที่มีผสมใช้
11. ติดป้ายห้ามเข้าบริเวณที่พ่นสารและหยุดพ่นก่อนเก็บเกี่ยวตามคำแนะนำเพื่อความปลอดภัยในการบริโภค
12. ทำความสะอาดภาชนะบรรจุหรืออุปกรณ์เครื่องพ่นลงในพื้นพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้ห่างจากแหล่งน้ำ
13. ซักเสื้อผ้าที่สวมใส่ขณะพ่นสารแยกต่างหากจากเสื้อผ้าอื่น แล้วอาบน้ำทำความสะอาดร่างกายทันที
14. ถ้ารู้สึกไม่สบายให้หยุดใช้สารแล้วรีบไปพบแพทย์พร้อมภาชนะบรรจุสารที่มีฉลากปิดอยู่ครบถ้วน หรือปฐมพยาบาลเบื้องต้นตามคำแนะนำในฉลากก่อนส่งสถานเฝ้าระวังและโรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุด

การขนส่งและการเก็บรักษา

1. แยกการขนส่งสารกำจัดศัตรูพืชจากสิ่งของอย่างอื่น โดยเฉพาะคน สัตว์ และอาหาร
2. เก็บสารกำจัดศัตรูพืชไว้ในภาชนะเดิมเท่านั้น อย่าถ่ายภาชนะโดยเด็ดขาด
3. ควรเก็บสารไว้ในโรงเก็บที่แยกจากที่พักโดยไม่ปะปนกับสิ่งของอื่นๆ หรืออาหาร ปลอดภัยห่างไกลจากเด็ก สัตว์เลี้ยง แหล่งกำเนิดไฟและไม่ชื้นแฉะ ควรติดป้ายเตือนและใส่กุญแจ

การทำลายวัตถุมีพิษและภาชนะบรรจุสาร

1. เลือกสถานที่ที่จะขุดหลุมฝังภาชนะบรรจุสารที่ใช้หมดแล้วให้ห่างจากแหล่งน้ำและที่พักอย่างน้อย 50 เมตร เป็นพื้นที่ที่ไม่ใช้ประโยชน์ และขุดหลุมลึกอย่างน้อย 1 เมตร ใช้ปูนขาวรองก้นหลุม
2. ทำลายภาชนะบรรจุโดยการตัดหรือทุบทำลายให้อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้อีก แล้วฝังในหลุมที่เตรียมไว้และกลบดินให้มิดชิด
3. ห้ามนำภาชนะที่ใช้แล้วมาล้าง และนำไปบรรจุสิ่งของอย่างอื่นโดยเด็ดขาด

4. ห้ามเผาพลาสติคหรือภาชนะบรรจุสารชนิดที่มีความดันภายใน เพราะจะทำให้เกิดการระเบิดได้
5. เมื่อมีสารเปราะเปื้อนพื้นให้ใช้ดินหรือซีเมนต์หรือปูนขาวอุดซบและนำไปฝังดินที่ห่างไกลแหล่งน้ำ
6. ติดป้ายที่ฝังภาชนะบรรจุสารแล้วล้อมรั้วเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่เกิดและสัตว์เลี้ยง

อันตรายจากสารกำจัดแมลง

กลุ่มสารกำจัดแมลง

1. กลุ่มออร์แกโนฟอสเฟส เป็นสารกำจัดแมลงที่มีฟอสฟอรัสเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ มีพิษค่อนข้างสูง สลายตัวเร็ว มีฤทธิ์ยับยั้งการทำงานของเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสแบบถาวร ตัวอย่างสาร ได้แก่ มาลาไทออน, โมโนโครโทฟอส (อโซทริน), เมวินฟอส (ฟอสตริน), ไตรโคลฟอน (ดิฟเทอร์เร็กซ์), ไดมัทโรเอต (ไดเม), ไดโครโทฟอส (ไบตริน), เมทิลพาราไทออน (โพลิดอน) เป็นต้น

อันตราย

ผู้ป่วยจะมีอาการคลื่นไส้ วิงเวียน ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย กล้ามเนื้อหดตัวเป็นหย่อมๆ แน่นหน้าอก ท้องเดิน ตาพร่า ลึนกระตุก เหงื่อและน้ำตาไหล น้ำลายฟูมปาก อูจจากระปัสสาวะราด ชัก หายใจลำบาก อาจหมดสติได้ การเดินของหัวใจผิดปกติ

2. กลุ่มคาร์บาเมท เป็นสารกำจัดแมลงที่มีไนโตรเจนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ มีความเป็นพิษสูง สลายตัวเร็ว มีฤทธิ์ยับยั้งการทำงานของเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสแบบชั่วคราว ตัวอย่างสาร ได้แก่ คาร์บาริล (เซฟวิน), คาร์โบฟูราน (ฟูราดาน, คูราเทร), เมโทโรมิล (แลนเนท, นิวตริน) เป็นต้น

อันตราย

ผู้ป่วยจะมีอาการวิงเวียนมึนงง ปวดศีรษะ อิดโรยและอ่อนเพลียแน่นหน้าอก ตามัว ม่านตาดำเล็กผิดปกติ ปวดบ่าตา กระวนกระวาย ม่านตาชา คลื่นไส้ อาเจียน กล้ามเนื้อเกร็งและกระตุกทำงานผิดปกติเป็นระยะที่ห้อง ห้องร่วง และน้ำลายมาก หายใจลำบาก ชักและสลบ ชีพจรเต้นเร็ว อาจตายเนื่องจากหายใจติดขัดและอื่นๆ

3. กลุ่มออร์กาโนคลอรีน เป็นสารกำจัดแมลงที่มีคลอรีนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ กลไกการออกฤทธิ์ยังไม่ทราบแน่ชัด สลายตัวช้า พิษตกค้างนาน ตัวอย่างสาร ได้แก่ ออลดริน ดีลดริน ดีดีทีและเฮปตาคลอร์ ได้ยกเลิกการใช้ แต่เท่าที่ให้ใช้ ได้แก่ สารจำพวกกำจัดเชื้อรา เช่น เตตระโดฟอน, ไดโคฟอล เป็นต้น

อันตราย

มีพิษต่อระบบประสาทส่วนกลาง รู้สึกไม่ปกติ กระวนกระวาย ลึนชา ปวดศีรษะ การทรงตัว การพูดผิดปกติ บางครั้งชักเกร็งปวดประสาทและระบบหายใจไม่ปกติ อาจเกิดอาการเบื่ออาหาร ผอม หน้าซีด เป็นโรคโลหิตจาง ตับโตเปลี่ยนแปลง และเกิดภาพหลอน อาจตายด้วยระบบหายใจล้มเหลว

4. กลุ่มสารสังเคราะห์ไพรีทรอยด์ เป็นสารกำจัดแมลงที่มีพิษในธรรมชาติ สกัดได้จากดอกไม้ตระกูลเบญจมาศบางชนิด เป็นสารออกฤทธิ์เร็ว มีพิษค่อนข้างต่ำ สลายตัวเร็ว ที่นิยมใช้แพร่หลาย ได้แก่ ไซเปอร์มีทริน, เฟนวาลิเลท เป็นต้น

อันตราย

มีอาการคัน ผื่นแดง บางรายมีอาการจามคัดจมูก ในรายที่เคยเป็นโรคหอบ เมื่อสูดหายใจเอาสารพิษนี้เข้าไป จะทำให้หอบมากขึ้น ถ้าได้รับมากจะมีอาการชัก กล้ามเนื้อกระตุก และเป็นอัมพาต

การป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัย

1. เลือกปลูกพันธุ์พืชที่ต้านทานโรคแมลงศัตรูพืช หรือส่วนขยายพันธุ์พืชที่ปลอดโรค
2. ดูแลรักษาให้พืชแข็งแรงสมบูรณ์ เช่น รดน้ำพรวนดิน ใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช ตัดแต่งกิ่ง เป็นต้น
3. หมั่นสำรวจแปลงสม่ำเสมอ โดยดูสภาพของพืช น้ำ ปุ๋ย ศัตรูธรรมชาติ ศัตรูพืช และความเสียหายที่เกิดขึ้น
4. วิเคราะห์และตัดสินใจเลือกใช้วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่เหมาะสม โดยใช้วิธีผสมผสาน เช่น ปลูกพืชหมุนเวียน หรือพืชคลุมดิน ปรับวันปลูก ใช้กับดัก อนุรักษ์ศัตรูธรรมชาติ นำส่วนที่มีโรคแมลงมาเผาทำลาย การใช้สารเคมีกำจัด

ศัตรูพืชในกรณีที่มีการระบาดมาก เป็นต้น

5. ถ้าไม่แน่ใจเกี่ยวกับชนิดของโรคแมลงศัตรูพืชหรือมีปัญหาการระบาดของศัตรูพืชและวิธีการป้องกันกำจัด ควรปรึกษาเจ้าหน้าที่ได้ที่ฝ่ายป้องกันและกำจัดศัตรูพืช สำนักงานเกษตรจังหวัด กลุ่มงานอารักขาพืชภาค สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาค สำนักงานเกษตรอำเภอ

วิธีลดปริมาณสารพิษในผักผลไม้

การลดปริมาณสารพิษตกค้างในผักและผลไม้เพื่อการบริโภคได้อย่างปลอดภัยนั้น มีวิธีการหลากหลายวิธี ซึ่งอาจมีการใช้สารละลายต่าง ๆ ที่ทำได้ใกล้ตัวมาช่วยในการล้าง จากนั้นล้างซ้ำด้วยน้ำสะอาดอีกครั้งก่อนบริโภค โดยวิธีที่นิยมใช้ ได้แก่

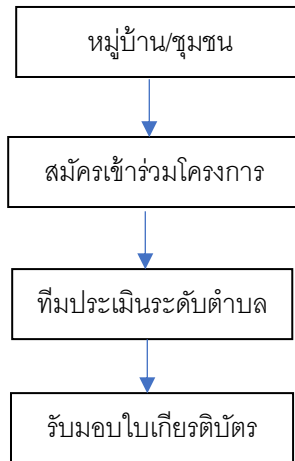
1. ลอกหรือปอกเปลือก แล้วแช่น้ำสะอาด 5 – 10 นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาดอีกครั้ง ลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 27-72
2. ล้างด้วยน้ำไหลจากก๊อกนาน 2 นาที ลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 25-36
3. แช่น้ำปูนใสนาน 10 นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด ลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 34-52
4. การใช้ความร้อน ลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 48-50
5. ต้มทับทิม 20-30 เกล็ด ผสมน้ำ 4 ลิตร แช่นาน 10 นาที แล้ว ล้างด้วยน้ำสะอาดลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 35-43
6. แช่น้ำขาวข้าว นาน 10 นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด ลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 29-38
7. น้ำส้มสายชูหรือเกลือ 1 ช้อนโต๊ะ ผสมน้ำ 4 ลิตร แช่นาน 10 นาที แล้วล้างออกด้วยน้ำสะอาดลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 29-38
8. แช่น้ำยาล้างผัก นาน 10 นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด ลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 22-36
9. ใช้ไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์ 1 ช้อนชาผสมน้ำ 4 ลิตร แช่นาน 10 นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด ลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 35-50
10. ใช้เกลือป่น 1 ช้อนโต๊ะ ผสมน้ำ 4 ลิตร แช่นาน 10 นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด ลดปริมาณสารพิษตกค้างได้ร้อยละ 27-38

ขั้นตอนการประเมิน

ประเมินหลังดำเนินโครงการ 6 เดือน (ภายในเดือน ก.ค.-ก.ย.2561)

ขั้นตอนรับรอง

เครื่องมือการประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตามโครงการ ได้แก่ แบบประเมินบ้านสวย สุขภาพดี ชีวีมีสุข ซึ่งมีรายละเอียดของเกณฑ์การประเมินรวมทั้งสิ้น 25 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 สุขลักษณะโดยทั่วไป (21ข้อ) แยกเป็นประเด็นต่างๆ ได้แก่

ก. ลักษณะของบ้านและบริเวณโดยรอบ

ข. ห้องน้ำ ห้องส้วม

ค. ห้องนอน

ง. ห้องครัว

จ. น้ำอุปโภค บริโภค

ฉ. การจัดการมูลฝอย

ช. การจัดการน้ำเสียครัวเรือน

ซ. การควบคุมสัตว์และแมลงพาหะนำโรค

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมสุขอนามัยในครัวเรือน (2 ข้อ)

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม (2 ข้อ)

วัตถุประสงค์ของแบบประเมินคือใช้สำรวจเพื่อการพัฒนา และปรับปรุงการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน/ที่พักอาศัย และบริเวณโดยรอบ รวมถึงพฤติกรรมอนามัยที่ดีของสมาชิกในครอบครัว แบบประเมิน 1 ชุด ใช้ประเมิน 1 หลังคาเรือน **เกณฑ์**

การประเมิน

การประเมินใน ระดับหลังคาเรือน โดยมีเงื่อนไขการ ผ่านเกณฑ์ประเมิน ดังนี้

ระดับการประเมิน ผ่านเกณฑ์ ไม่ผ่านเกณฑ์

ระดับหลังคาเรือน มีผลการประเมินตาม แบบประเมินบ้านสวย สุขภาพ ชีวีมีสุข

“ผ่านทุกข้อ” มีผลการประเมินตาม แบบประเมินบ้านสวย สุขภาพดี ชีวีมีสุข

แบบประเมินบ้านสวย สุขภาพดี ชีวิตมีสุข

ชื่อ-สกุล (เจ้าของบ้าน) ..... บ้านเลขที่..... หมู่.....

ตำบล เกษตรวิสัย อำเภอ เกษตรวิสัย จังหวัด ร้อยเอ็ด

หน่วยงานที่ประเมิน..คณะกรรมการประเมินบ้านสวย สุขภาพดี ชีวิตมีสุข ตำบลเกษตรวิสัย

วัน/เดือน/ปีที่ประเมิน.....

ข้อ	เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน		คำอธิบาย/คำชี้แจงเกณฑ์การประเมิน
		ผ่าน	ไม่ผ่าน	
ก. ลักษณะของบ้านและบริเวณโดยรอบ				
1	ตัวบ้านอยู่ในสภาพดี มั่นคง แข็งแรง			- โครงสร้างบ้าน ประตู หน้าต่าง อยู่ในสภาพดี ปลอดภัย ไม่แตกร้าว ชำรุด ทนแดดทนฝน
2	ภายในบ้านสะอาด เป็นระเบียบ จัดเป็นสัดส่วน และทำความสะอาดสม่ำเสมอ			- ภายในบ้านสะอาด ไม่มีหยากไย่ มีการแบ่งพื้นที่ใช้งานเป็นสัดส่วน จัดวางสิ่งของเครื่องใช้ อย่างเป็น
3	ภายในบ้านมีการระบายอากาศดี และมีแสงสว่างเพียงพอ			ภายในบ้านมีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่อับชื้น และแสงสว่างจากธรรมชาติ สามารถส่องถึงภายในบ้านได้
4	บริเวณโดยรอบบ้าน สะอาด ร่มรื่น และ ไม่มีน้ำท่วมขัง			- พื้นที่รอบบ้านไม่มีขยะเกลื่อนกลาด จัดเก็บของใช้และอุปกรณ์ต่างๆ อย่างเป็นระเบียบ - มีการปลูกต้นไม้ หรือไม้ดอก ไม้ประดับ - บริเวณบ้านและโดยรอบ มีการระบายน้ำได้ดี ไม่มีน้ำท่วมขัง
ข. ห้องน้ำ ห้องส้วม				
5	ตัวเรือนส้วมและสุขภัณฑ์ สะอาด อยู่ในสภาพดีที่ใช้งานได้			- พื้น ผนัง เพดาน โถส้วม ที่กีดโถส้วม สะอาด ไม่มีคราบสกปรก ไม่มีหยากไย่ พื้นไม่ลื่น อยู่ในสภาพดี - ห้องส้วมและสุขภัณฑ์ อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานได้ - ควรทำความสะอาดอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง - กรณีมีผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือหญิงตั้งครรภ์ ควรแนะนำให้ใช้ส้วมนั่งราบ
6	น้ำใช้ในห้องน้ำ ห้องส้วม สะอาด เพียงพอ และไม่มีลูกน้ำยุง ภาชนะเก็บกักน้ำ ชันตักน้ำ สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้			- น้ำใช้ในห้องน้ำ เพียงพอ ห้องส้วม สะอาด ใส ไม่มีตะกอน - ภาชนะเก็บกักน้ำ ชันตักน้ำ สะอาด และไม่มีลูกน้ำยุง
7	ห้องน้ำ ห้องส้วม มีการระบายอากาศดี และมีแสงสว่างเพียงพอ			มีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีกลิ่นเหม็น และมีแสงสว่างเพียงพอ สามารถมองเห็นได้ทั่วบริเวณ
8	ประตู ที่จับเปิด ปิด ที่ล็อคด้านใน กลอนประตู อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้			ประตู ที่จับเปิด ปิด ที่ล็อคด้านใน กลอนประตู ไม่ชำรุด สามารถใช้งานได้

ข้อ	เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน		คำอธิบาย/คำชี้แจงเกณฑ์การประเมิน
		ผ่าน	ไม่ผ่าน	
9	สภาพท่อระบายสิ่งปฏิกูล ถึงเก็บกัก ไม่รั่วแตกหรือชำรุด			ไม่พบรอยแตกร้าวของท่อ ถึงเก็บกัก และฝาปิดบ่อ เก็บกักสิ่งปฏิกูล
ค. ห้องนอน				
10	ห้องนอนสะอาด เป็นระเบียบ ทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ			- ห้องนอนสะอาด ไม่มีหยากไย่ เครื่องนอนพับเก็บ เป็นระเบียบเรียบร้อย - อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่อับชื้น
ง. ห้องครัว				
11	บริเวณห้องครัวหรือบริเวณที่ใช้ เตรียม ปิ้ง ประกอบอาหาร แยก เป็นสัดส่วน สะอาด มีการระบาย อากาศดีและมีการจัดวางวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เป็นระเบียบ และถูก สุขลักษณะ			- ห้องครัว หรือบริเวณที่ใช้ในการเตรียม ปิ้ง ประกอบอาหาร แยกเป็นสัดส่วน พื้น ผนัง เพดาน ไม่ มีคราบสกปรกและเศษอาหารตกค้าง - อากาศถ่ายเทสะดวก โดยมีช่องหน้าต่าง หรือมีพัด ลมระบายอากาศ สามารถใช้งานได้ดี - วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในครัวมีการจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ และเป็นระเบียบ
12	การเตรียม ปิ้ง ประกอบอาหาร สูง จากพื้น อย่างน้อย 60 เซนติเมตร			- มีการเตรียม ปิ้ง ประกอบอาหารบนโต๊ะ แคร่ หรือ วัสดุอื่นๆ ที่สูงจากพื้น อย่างน้อย 60 เซนติเมตร - ไม่เตรียม ปิ้ง ประกอบอาหารกับพื้น
13	อาหารสด เช่น เนื้อสัตว์ ผักสด ผลไม้ ต้องล้างให้สะอาด ก่อนปรุงประกอบ อาหาร หรือรับประทาน			มีการล้างทำความสะอาดเนื้อสัตว์ ผักสด ผลไม้ ก่อน นำมาปรุง ประกอบอาหาร หรือรับประทานทุกครั้ง ข้อแนะนำการล้าง ผักสดและผลไม้ เพื่อลดสารพิษ 1. ล้างด้วยน้ำสะอาดหลายๆ ครั้ง และคลี่ใบใหญ่ หรือ ล้างด้วยน้ำไหล อย่างน้อย 2 นาที 2. ล้างด้วยน้ำสะอาด 1 ครั้ง และแช่ด้วยสารละลาย เช่น น้ำผสมเกลือ (เกลือ 2 ช้อนโต๊ะพูนต่อน้ำ 4 ลิตร) น้ำผสมน้ำส้มสายชู (น้ำส้มสายชู 1/2 ถ้วยต่อน้ำ 4 ลิตร) น้ำผสมผงฟู (ผงฟู 1 ช้อนโต๊ะต่อน้ำ 4 ลิตร) แล้วล้างด้วยน้ำสะอาดอีกครั้ง
14	อาหารปรุงสุกแล้ว มีภาชนะปกปิด หรือเก็บในตู้กับข้าวหรือตู้เย็น			อาหารที่ปรุงสุกแล้วพร้อมรับประทาน ต้องมีการ ปกปิด เช่น ปิดฝาหม้อ ปิดด้วยฝาชี เก็บในตู้กับข้าว หรือเก็บในตู้เย็น

ข้อ	เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน		คำอธิบาย/คำชี้แจงเกณฑ์การประเมิน
		ผ่าน	ไม่ผ่าน	
15	ภาชนะอุปกรณ์ที่ใช้ใส่อาหาร ทำจากวัสดุที่ปลอดภัย มีการล้าง และจัดเก็บที่ถูกต้อง			<ul style="list-style-type: none"> - ภาชนะ อุปกรณ์ ต้องทำมาจากวัสดุที่ไม่เป็นพิษ เช่น แสตนเลส แก้ว กระเบื้องเคลือบขาว เมลามีน เป็นต้น และนำมาใส่อาหารให้เหมาะสมกับชนิดภาชนะนั้นๆ - มีอ่างล้างภาชนะหรือที่ล้างภาชนะสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม. ล้างด้วยน้ำยาล้างภาชนะ และล้างด้วยน้ำสะอาดอีก 2 ครั้ง หรือล้างด้วยน้ำไหล จากนั้นผึ่งให้แห้ง - เก็บในภาชนะที่โปร่ง สะอาดหรือเก็บให้ถูกต้อง ตามชนิดภาชนะ เช่น จาน ชาม คว้ากับช้อนหรือแคร่ ช้อน ส้อม ตะเกียบ เก็บเอาด้ามขึ้นในตะกร้าที่โปร่ง สะอาด หรือวางนอนไปทิศทางเดียวกัน
จ. น้ำอุปโภค บริโภค				
16	มีน้ำอุปโภค บริโภค ที่สะอาด เพียงพอตลอดปี			<ul style="list-style-type: none"> - น้ำอุปโภค ต้องเป็นน้ำสะอาด และมีปริมาณเพียงพอตลอดปี เช่น น้ำบ่อบาดาล น้ำฝน น้ำประปา เป็นต้น - ภาชนะเก็บกักน้ำต้องมีฝาปิดมิดชิดเพื่อป้องกันฝุ่นละออง - น้ำบริโภคต้องเป็นน้ำสะอาด มีคุณภาพ เช่น น้ำดื่มบรรจุขวด น้ำต้มสุก เป็นต้น
ฉ. การจัดการมูลฝอย				
17	มีการคัดแยก และรวบรวมมูลฝอย เพื่อรอการเก็บ ขน หรือนำไปกำจัด และไม่มีมูลฝอยตกค้างภายในครัวเรือน			<ul style="list-style-type: none"> - ครัวเรือนมีการคัดแยกมูลฝอย ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ มูลฝอยทั่วไป มูลฝอยรีไซเคิล และมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน * มูลฝอยทั่วไป เช่น ถุงพลาสติก เศษอาหาร พืช ผัก ผลไม้ต่างๆ เป็นต้น * มูลฝอยรีไซเคิล เช่น ขวดแก้ว พลาสติก กระป๋อง กระดาษ โลหะ เป็นต้น * มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตราย เช่น หลอดไฟ แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย กระป๋องสเปรย์ ขวดน้ำยาล้างพื้น เป็นต้น ควรแยกออกจากมูลฝอยประเภทอื่นๆ
18	ภาชนะรองรับมูลฝอยมีฝาปิดมิดชิด สะอาด และเพียงพอต่อปริมาณมูลฝอย			ภาชนะรองรับมูลฝอย หรือถังขยะต้องมีความแข็งแรง ทนทาน ไม้รั่วซึม มีฝาปิดมิดชิด อยู่ในสภาพดี สะอาด ไม่แตกร้าว

ข้อ	เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน		คำอธิบาย/คำชี้แจงเกณฑ์การประเมิน
		ผ่าน	ไม่ผ่าน	
ข. การจัดการน้ำเสียครัวเรือน				
19	มีการจัดการน้ำเสียจากครัวเรือนก่อนปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม			<ul style="list-style-type: none"> - กรณีบ้านอยู่ใกล้แหล่งน้ำหรือมีท่อระบายน้ำเชื่อมกับรางระบายน้ำสาธารณะ ควรดักเศษขยะ เศษอาหารก่อนปล่อยสู่รางระบายน้ำสาธารณะ - กรณีอยู่ห่างจากแหล่งน้ำและไม่มีท่อระบายน้ำเชื่อมกับรางระบายน้ำสาธารณะ ควรดักเศษขยะ เศษอาหาร ก่อนปล่อยน้ำซึมลงผิวดิน และไม่มีน้ำขัง
ข. การควบคุมสัตว์และแมลงพาหะนำโรค				
20	ไม่มีน้ำขังในภาชนะต่างๆ ที่อาจเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง			<ul style="list-style-type: none"> - มีการควบคุมและป้องกันแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย - บริเวณรอบๆ บ้าน และภายในบ้าน ไม่มีน้ำขังในภาชนะต่างๆ เช่น ยางรถยนต์ เศษกระถาง จานรองกระถางต้นไม้ เป็นต้น - ภาชนะเก็บกักน้ำใช้ต้องมีฝาปิดมิดชิด ป้องกันยุงวางไข่ - เปลี่ยนน้ำในแจกันดอกไม้ จานรองขาตู้กับข้าว ทุกสัปดาห์
21	มีการควบคุมกำจัด หนู แมลงวัน แมลงสาบ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค			<ul style="list-style-type: none"> - ในครัวเรือนมีการใช้มุ้งลวด ตาข่าย ฝาชี หรือตู้กับข้าว หรือเครื่องมือและอุปกรณ์อื่นใดในการป้องกันสัตว์และแมลงพาหะนำโรค
ส่วนที่ 2 พฤติกรรมสุขอนามัยในครัวเรือน				
22	สมาชิกในครอบครัวทุกคนล้างมือก่อนรับประทานอาหารและหลังการขับถ่ายทุกครั้ง			สอบถามสมาชิกในครอบครัว เกี่ยวกับพฤติกรรมการล้างมือ รวมทั้งพิจารณาว่ามีสิ่งอำนวยความสะดวกในการล้างมือ ได้แก่ อ่างล้างมือ หรือก๊อกน้ำพร้อมสบู่
23	สมาชิกในครอบครัวทุกคนใช้ช้อนกลาง เมื่อรับประทานอาหารร่วมกัน			สอบถามสมาชิกในครอบครัว เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ช้อนกลาง ขณะรับประทานอาหารร่วมกัน
ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม				
24	ครัวเรือนมีการปลูกผักปลอดสารพิษ			ในครัวเรือนมีการปลูกผักปลอดสารพิษไว้รับประทานในครัวเรือนหรือไว้จำหน่าย และมีการสุ่มตรวจสอบสารพิษในผัก

ข้อ	เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน		คำอธิบาย/คำชี้แจงเกณฑ์การประเมิน
		ผ่าน	ไม่ผ่าน	
25	สมาชิกในครอบครัว เข้าร่วมกิจกรรม ที่ส่งเสริมสุขภาพและอนามัย สิ่งแวดล้อม หรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน/ ชุมชน			- สอบถามการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและ อนามัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ชุมชนจัด หรือมีส่วนร่วม และสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น การชุด ลอกคูคลอง การทำความสะอาดถนน ที่/ทาง สาธารณะ พื้นที่ส่วนรวมของชุมชน การคัดแยกขยะ การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ สาธารณสุขสมบัติของชุมชน เป็นต้น

ใบสมัครเข้าร่วมโครงการบ้านสวย สุขภาพดี ชีวีมีสุข

*****

ชื่อ(นาย/นาง/นางสาว).....นางสกุล.....

ที่อยู่ บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล เกษตรวิสัย อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด

จำนวนบุคคลในครอบครัว จำนวน.....คน

ชื่อผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน.....โทรศัพท์.....

ชื่อ อสม.....โทรศัพท์.....

สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่ใน เขตเทศบาล เขตองค์การบริหารส่วนตำบล

มีความประสงค์สมัครเข้าร่วมโครงการบ้านสวย สุขภาพดี ชีวีมีสุข

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

ลงชื่อ.....เจ้าหน้าที่ผู้รับสมัคร

(.....)

ติดต่อประสานงาน : กลุ่มงานเวชศาสตร์ครอบครัวและบริการด้านปฐมภูมิ (PCU) ห้องเบอร์ 17
โรงพยาบาลเกษตรวิสัย โทร.043-589074 ต่อ 118

คู่มือดำเนินงานบ้านสวย

สุขภาพดี ชีวีมีสุข

ตำบลเกษตรวิสัย

ปี 2561

